

ΔΙΑΛΟΓΟΣ

ΟΡΙΣΜΟΣ

Ο διάλογος είναι μια επικοινωνιακή διαδικασία - πράξη μεταξύ δύο ή περισσότερων ανθρώπων με την οποία διερευνάται η αλήθεια ή το ψεύδος ενός επιχειρήματος, μιας άποψης και επιδιώκεται η αποτελεσματική προσέγγιση ενός ζητήματος ή η ορθή επίλυση των διαφορών.

ΕΙΔΗ ΔΙΑΛΟΓΟΥ

- Εσωτερικός (έχει το χαρακτήρα της ενδοσκόπησης, του αυτοελέγχου, της αυτοκριτικής με στόχο την αυτοβελτίωση του ανθρώπου, την αναθεώρηση των επιλογών και των προτεραιοτήτων του)
- Διαπροσωπικός (διεξάγεται στο πλαίσιο των συναναστροφών του)
- Κοινωνικός (μεταξύ των κοινωνικών ομάδων στο χώρο της εργασίας, της συμμετοχής σε συλλογικά σχήματα)
- Εθνικός (αφορά τη συζήτηση που γίνεται για σοβαρά εθνικής εμβέλειας ζητήματα, όπως η παιδεία, η εξωτερική πολιτική, η υγεία κλπ.)
- Παγκόσμιος (διεξάγεται σε διακρατικό επίπεδο και έχει ως αντικείμενο θέματα συνεργασιών σε διάφορους τομείς διεθνούς ενδιαφέροντος, την ειρηνική επίλυση των διαφορών κλπ).

ΑΞΙΑ ΔΙΑΛΟΓΟΥ

- Επιδρά σημαντικά στην κοινωνική διάσταση του ατόμου:
  - συντελεί στην ουσιαστική επικοινωνία των ατόμων με την ανταλλαγή των απόψεων, την αποφυγή των παρεξηγήσεων και την εύρεση κοινών σημείων επαφής μεταξύ των διαλεγόμενων.
  - αμβλύνει τις διαφορές, απαλλάσσει από αγεφύρωτες αντιθέσεις και συντελεί στη διαμόρφωση υγιών διαπροσωπικών σχέσεων.
- Συμβάλλει στην πνευματική ανάπτυξη του ατόμου:
  - η διαδικασία του διαλόγου απαιτεί την πνευματική εγρήγορση και συνιστά άσκηση των νοητικών λειτουργιών (κρίσης, αντίληψης, στοχαστικής διάθεσης κλπ).
  - η πειστική επιχειρηματολογία καθιστά αναγκαία την γλωσσική και εκφραστική επάρκεια των συνομιλητών, τη σαφή διατύπωση

θέσεων και απόψεων καθώς και την καλλιέργεια της συλλογιστικής τους ικανότητας.

- Ο διάλογος συντελεί στη διαμόρφωση της πολιτικής συνείδησης του ατόμου και στην ομαλή λειτουργία του πολιτεύματος.
  - ευνοεί την ανταλλαγή απόψεων, απαλλάσσει από το δογματισμό, τη μισαλλοδοξία, την κομματική εμπάθεια και διαμορφώνει σφαιρική αντίληψη των πραγμάτων, απαλλαγμένη από την ψευδαίσθηση της απόλυτης αλήθειας.
  - εξαλείφει το φανατισμό, τις ιδεολογικές προκαταλήψεις και αίρει τις διαχωριστικές γραμμές μεταξύ των πολιτικών αντιπάλων.
  - σφυρηλατεί το πολιτικό ήθος, τη δημοκρατική συνείδηση και αναπτύσσει τη διάθεση για συμμετοχή στο πολιτικό γίγνεσθαι.
  - κατοχυρώνει τη δημοκρατία και ομαλοποιεί τη λειτουργία του πολιτεύματος.
  - εκφράζονται ελεύθερα οι απόψεις των συνομιλητών και επιτυγχάνονται οι αναγκαίες συγκλίσεις.
  - πραγματώνεται η έννοια του πλουραλισμού, της πολυφωνικής, δηλαδή, διατύπωσης της γνώμης των πολιτών,
  - ελέγχεται η εξουσία και διασφαλίζονται τα ανθρώπινα δικαιώματα, όπως αυτό της ελευθερίας και της ισόπολιτείας.
- Ο διάλογος επιδρά ευεργετικά στην ψυχολογική διάθεση του ατόμου.
  - ικανοποιεί την ανάγκη του ανθρώπου να επικοινωνεί με τους άλλους στο πλαίσιο της καθημερινής ζωής.
  - απαλλάσσει από την αίσθηση της μοναξιάς, της απομόνωσης και την εσωστρέφεια με τη ανάπτυξη δεσμών φιλίας και αλληλοκατανόησης.
  - η εξωτερίκευση των συναισθημάτων και των επιθυμιών αποφορτίζει από την εσωτερική ένταση.
- Ο διακρατικός διάλογος αποτελεί σημαντικό παράγοντα ειρηνικής συνύπαρξης των λαών γιατί:
  - αποτρέπει το τον άκρατο εθνικισμό, απελευθερώνει από προκαταλήψεις, παραδοσιακά μίσση και την αμοιβαία καχυποψία και διαμορφώνει πνεύμα οικουμενικής συνείδησης.
  - διαμορφώνει τις αναγκαίες συναινέσεις μεταξύ των χωρών και δημιουργεί διάθεση αμοιβαίων υποχωρήσεων.
  - περιστέλλει τις προκαταλήψεις, οδηγεί στη συνεργασία, τη συνειδητοποίηση του κοινού χαρακτήρα των προβλημάτων

ιδιαίτερα σε μια εποχή που τα πολυσύνθετα ζητήματα του παρόντος και του μέλλοντος έχουν προσλάβει οικουμενικό χαρακτήρα.

- Στο πλαίσιο του εκπαιδευτικού θεσμού η αναγκαιότητα του διαλόγου είναι πολυσήμαντη:
  - περιορίζει το δασκαλοκεντρισμό και ουσιαστικοποιεί την επικοινωνία μεταξύ διδασκόντων και διδασκομένων.
  - ενεργοποιεί τη διαλεκτική και κριτική διάθεση του νέου, διεγείρει το στοχασμό του.
  - η σφαιρική θέαση των πραγμάτων διαμορφώνει δημοκρατικό ήθος και απαλλάσσει από τη δουλεία της αυθεντίας, της πνευματικής αυταρέσκειας και μονομέρειας.
  - ο μαθητής εμπλουτίζει τις εμπειρίες, τους προβληματισμούς του, ενισχύει τη συλλογιστική διάθεση, ανακαλύπτει μόνος του τη γνώση και διευρύνει τους γνωστικούς του ορίζοντες.
- Το κλίμα διαλόγου στην οικογενειακή ζωή:
  - συνιστά μέσο βαθύτερης επικοινωνίας και ψυχικής επαφής.
  - γεφυρώνει το «χάσμα» των γενεών και δημιουργεί κλίμα συμπόρευσης.
  - ευνοεί την ομαλή κοινωνικοποίηση των νέων
  - συνειδητοποιείται η ανάγκη για επικοινωνία και ισοτιμία ώστε να περιοριστούν οι διαφορές και οι εντάσεις.
- Η πρόοδος της επιστήμης απαιτεί τη διαλεκτική παράθεση των απόψεων. Οι επιστήμονες, χωρίς διάθεση δογματισμού, επιβάλλεται να ανταλλάσσουν απόψεις σχετικά με το αντικείμενο της ενασχόλησης τους. Εξάλλου, η επικράτηση πνεύματος διαλόγου σε επιστημονικά θέματα:
  - κοινωνικοποιεί τη γνώση
  - ενεργοποιεί το ενδιαφέρον του πολίτη για σοβαρά ζητήματα
  - ευαισθητοποιεί το ευρύτερο κοινωνικό σύνολο για τους στόχους, τις εφαρμογές των επιμέρους επιστημών.
  - έτσι, διασφαλίζεται και ο κοινωνικός έλεγχος στο περιεχόμενο και τις χρήσεις των επιστημονικών επιτευγμάτων.
- Ο διάλογος στο χώρο της τέχνης συμβάλλει:
  - στην ανάδειξη νέων τάσεων / αναζητήσεων,

- στη διερεύνηση των ειδικών ζητημάτων που προκύπτουν στον ιδιαίτερο καλλιτεχνικό χώρο.
- στον εμπλουτισμό των εμπειριών μέσω της επικοινωνίας και της διαλεκτικής διάθεσης.
- συντελεί στον εντοπισμό των αδυναμιών του καλλιτέχνη, ο οποίος με την επισήμανση τους αναθεωρεί προς το καλύτερο τις επιλογές.
- ενισχύει το κοινό με τα αναγκαία γνωστικά εφόδια, ώστε να γνωρίζει τις πτυχές ενός καλλιτεχνικού έργου.

ΠΡΟΥΠΟΘΕΣΕΙΣ ΓΟΝΙΜΟΥ ΔΙΑΛΟΓΟΥ

- Σαφής γνώση του αντικειμένου
  - η αποτελεσματικότητα του διαλόγου προϋποθέτει την επαρκή γνώση όλων των επιμέρους πτυχών του θέματος.
  - με το διάλογο δοκιμάζεται η πληρότητα των γνώσεων που θα συμβάλλουν στην διερεύνηση ενός θέματος και στην ορθή επίλυση ενός προβλήματος.
- Πνευματική ευρύτητα. Οι διαλεγόμενοι επιβάλλεται να:
  - διακρίνονται από την απουσία δογματισμού, φανατισμού, μισαλλοδοξίας, προσωπικής εμπάθειας και προκαταλήψεων.
  - αναγνωρίζουν το αναφαίρετο δικαίωμα να εκφράζει ο συνομιλητής τους ελεύθερα τις απόψεις του.
  - αποδεσμευτούν από αυθεντίες, ιδεοληψίες, τον άκρατο υποκειμενισμό, την ψευδαίσθηση του αλάθητου.
- Καλοπροαίρετη διάθεση
  - αποφυγή επιβολής απόψεων, ισχυρογνωμοσύνης και οξύτητας.
  - ισότιμη αντιμετώπιση των διαλεγομένων χωρίς πνεύμα διακρίσεων και διάθεση υποτίμησης.
  - διάθεση για αποδοχή της γνώμης του άλλου, εφόσον αποδειχτεί η ορθότητα της.
- Ορθή χρήση του λεκτικού κώδικα
  - εκφραστική σαφήνεια, αποφυγή των παρεκβάσεων, της επανάληψης, του βερβαλισμού, της αναιτιολόγητης μακρηγορίας και φλυαρίας.
  - ετοιμολογία, ακριβής διατύπωση των σκέψεων και των συλλογισμών δίχως επιζήτηση της λεξιθηρίας.

- ικανότητα επαρκούς και πειστικής επιχειρηματολογίας και τεκμηρίωσης των προσωπικών θέσεων.

➤ Δημοκρατικό κλίμα

- εξασφάλιση ελευθερίας στη διατύπωση των απόψεων, παρρησία.
- πνεύμα σεβασμού της διαφορετικότητας, πνευματική ανεκτικότητα.
- απουσία λογοκρισίας.
- αποφυγή των παράλληλων μονολόγων που δυσχεραίνουν την αντιπαραβολή των διαφορετικών θέσεων.

✓ Επιπλέον προϋποθέσεις:

- η αυτοπειθαρχία
- η υπομονή
- η αξιοπρεπής στάση απέναντι στη γνώμη ή στις γνώμες των άλλων (προσοχή, σεβασμός, ανοχή).
- η αντικειμενική σκέψη
- η αποφυγή της γενίκευσης αλλά και της άστοχης απλοποίησης
- η ακριβολογία
- η αποφυγή της βιασύνης στην εξαγωγή συμπερασμάτων
- η αποπροσωποποίηση, που αποτρέπει τις διενέξεις και τις λογομαχίες.
- η αποδοχή του πολλαπλού χαρακτήρα της αλήθειας.
- η πλήρης και ουσιαστική κατοχύρωση της ελευθερίας έκφρασης
- το όμοιο περίπου μορφωτικό επίπεδο των συνομιλητών (για ειδικά, όχι κοινωνικά θέματα).

ΑΙΤΙΑ ΣΥΡΡΙΚΝΩΣΗΣ ΔΙΑΛΟΓΟΥ

- Η οργάνωση της σύγχρονης ζωής ευθύνεται σε μεγάλο βαθμό για τη συρρίκνωση και τον εκφυλισμό του διαλόγου στις διαπροσωπικές σχέσεις.
- Ο αγχωτικός και άξενος χαρακτήρας της προωθεί την απομόνωση, τον ατομικισμό και περιορίζει τα περιθώρια χρόνου για τον άνθρωπο, περιορίζοντας τις δυνατότητες ανάπτυξης γόνιμου και ήρεμου διαλόγου.
- Ταυτόχρονα, η γενικότερη κοινωνική κρίση σε συνδυασμό με τη φθορά της γλώσσας και την κυριαρχία των Μ.Μ.Ε στο επίπεδο της επικοινωνίας, εκτοπίζει το διάλογο στο περιθώριο της κοινωνικής ζωής.

- Ο χαρακτήρας της εκπαίδευσης και η ευρύτερη αγωγή συμβάλλουν στη δημιουργία του φαινομένου. Αυτές δεν προωθούν τον ουσιαστικό διάλογο, ούτε τηρούν τις αναγκαίες προϋποθέσεις του. Παρά τις αλλαγές στη λειτουργία τους ο μονόλογος και η επιβολή των απόψεων εξακολουθούν να αποτελούν κυρίαρχα χαρακτηριστικά τους.
- Η γνώση δεν προσεγγίζεται, πολλές φορές, ερευνητικά και η διαφορετική άποψη δε βρίσκει πρόσφορο έδαφος για να αναπτυχθεί. Ο νέος άνθρωπος έτσι δε διαπλάθεται κατάλληλα και δεν έχει ανάλογες εμπειρίες διαλόγου. Το γεγονός αυτό είναι επόμενο να χαρακτηρίζει και τη μετέπειτα πολιτική και κοινωνική του συμπεριφορά.

ΕΥΝΟΙΚΟΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΑ ΤΟΥ ΠΝΕΥΜΑΤΟΣ ΤΟΥ ΔΙΑΛΟΓΟΥ

- Η συνειδητοποίηση από μέρους του ατόμου της αξίας του διαλόγου. Ο διάλογος μπορεί να συμβάλλει στην:
  - άρση των παρεξηγήσεων
  - άμβλυνση των διαφορών
  - δημιουργία συναινετικών αντιλήψεων
  - διαμόρφωση κλίματος ουσιαστικής επικοινωνίας
  - δημιουργική σύνδεση των αντιτιθέμενων απόψεων.
- Η συμμετοχή του ατόμου σε συλλογικά σχήματα δράσης, όπως είναι οι πολιτικές νεολαίες, οι πολιτιστικοί σύλλογοι, τα κοινωνικά κινήματα (φιλειρηνικά, οικολογικά κ.λ.π.) καλλιεργεί πνεύμα διαλόγου, γιατί:
  - διεξάγονται συζητήσεις και ανταλλάσσονται απόψεις, προκειμένου να ληφθούν αποφάσεις, γεγονός που αναδεικνύει την αξία του διαλόγου.
  - η διατύπωση διαφορετικών απόψεων και η σχετική επιχειρηματολογία απαλλάσσουν από το δογματισμό.
- Η οικογένεια οφείλει:
  - να διαμορφώνει το κατάλληλο επικοινωνιακό κλίμα, ώστε να καλλιεργήσει την αξία του διαλόγου στην αντιμετώπιση των κοινών προβλημάτων.
  - να διαμορφώνει προσωπικότητες με αυτόνομη σκέψη, που θα διατυπώνουν ελεύθερα τις απόψεις τους, με διαλεκτική διάθεση, που θα συμβάλλει στη σύγκλιση των αντικρουόμενων αντιλήψεων.

- Η εκπαίδευση επιβάλλεται, με την υιοθέτηση του διαλόγου στη διδακτική πράξη, με το ευρύτερο περιεχόμενο και τους παιδαγωγικούς της στόχους, να συμβάλλει στη διαμόρφωση ολοκληρωμένων προσωπικοτήτων με:
  - πνευματική καλλιέργεια, που θα απαλλάσσει από τη μονομέρεια, τις δογματικές εμμονές, τη μονόπλευρη και προσέγγιση των πραγμάτων.
  - υγιή πολιτική συνείδηση, χωρίς κομματικές αγκυλώσεις και άκριτη υιοθέτηση ιδεολογικών αντιλήψεων, που αποκλείουν το διάλογο.
- Τα ΜΜΕ, μπορούν να συντελέσουν στην καλλιέργεια διαλεκτικής διάθεσης με:
  - την πολυφωνική λειτουργία τους, με την ισότιμη προβολή / συμμετοχή κομμάτων, κοινωνικών φορέων και άλλων παραγόντων που αντιπροσωπεύουν διαφορετικές απόψεις.
  - τη διεξαγωγή εκπομπών διαλόγου για σοβαρά θέματα, που αναδεικνύει τη συζήτηση ως το κορυφαίο μέσο επίλυσης των διαφορών.
- Το περιεχόμενο και η ποιότητα της πολιτικής ζωής διαδραματίζει πρωταρχικό ρόλο στην αγωγή του διαλόγου, όταν:
  - η εξουσία δεν ασκείται ερήμην των πολιτών, αλλά οι αποφάσεις είναι προϊόν κοινωνικού διαλόγου.
  - αναπτύσσεται δημιουργικός διάλογος μεταξύ των κομμάτων για μείζονα θέματα, ώστε να επιτευχθούν οι αναγκαίες συναινέσεις.
  - απουσιάζει ο δογματισμός, η κομματικοποίηση και ο φανατισμός στην καθημερινή πολιτική αντιπαράθεση.
  - υπάρχουν κόμματα αρχών με δημοκρατική λειτουργία και όχι προσωποπαγή με μεσσιανικού τύπου ηγεσίες.